

مطالعه جامعه شناختی عوامل اجتماعی - فرهنگی تاثیرگذار بر سبک زندگی سالمندان شهر تهران مورد مطالعه (سالمندان حاضر در پارک‌های شهر تهران)

Sociological study of socio-cultural factors affecting the lifestyle of the elderly in Tehran studied (the elderly present in the parks of Tehran)

A. Esmaily Ph. D Student

Sociology Department, Central Tehran Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran

آذر اسماعیلی

گروه جامعه شناسی، واحد تهران مرکزی، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران

H. Aghajani mersa Ph. D

Sociology Department, Central Tehran Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran

حسین آفاجانی مرساء

گروه جامعه شناسی، واحد تهران مرکزی، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران

Z. Hazrati someaeh Ph. D

Sociology Department, Central Tehran Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran

زهرا حضرتی صومعه

گروه جامعه شناسی، واحد تهران مرکزی، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران

تاریخ دریافت مقاله: ۹۷/۰۹/۱۴

دریافت نسخه اصلاح شده: ۹۸/۰۱/۲۸

پذیرش مقاله: ۹۸/۰۵/۰۴

چکیده:

هدف از پژوهش حاضر مطالعه و شناخت جامعه شناختی عوامل اجتماعی - فرهنگی تاثیرگذار بر سبک زندگی سالمندان شهر تهران است. روش مورد استفاده کمی و پیمایش است بدین لحاظ جامعه آماری تحقیق شامل کلیه سالمندانی است که در سال ۱۳۹۷ در پارک‌های شهر تهران حضور داشتند. حجم نمونه آماری با استفاده از فرمول نمونه‌گیری کوکران به دست آمد که در این فرمول با جمعیت ۱۳۸۵۵۴۰ نفر و با پیش‌بینی خطای برآورد ۴۰۰ نفر به عنوان نمونه پژوهش به شیوه در دسترس انتخاب شدند و به پرسشنامه سبک زندگی و پرسشنامه محقق ساخته پاسخ دادند. یافته‌های تحقیق حاکی از آن است که عوامل اجتماعی - فرهنگی با در نظر گرفتن

Abstract

The aim of the present study is sociological study and cognition of socio-cultural factors affecting the lifestyle of the elderly in Tehran. The method used is quantitative and survey. Therefore, the statistical population of the study includes all elderly people who were present in the parks of Tehran in 1397. The statistical sample size was obtained using Cochran's sampling formula. In this formula, with a population of 1385540 people and by predicting the estimated error of 400 people,

Corresponding Author: Tehran, Sohanak, Islamic

Azad University, Central Tehran Branch, Faculty of Humanities and Social Sciences, Department of Sociology

Email: Cidrella1397@gmail.com

نویسنده مسئول: تهران، سوهانک، دانشگاه آزاد اسلامی واحد

تهران مرکزی، دانشکده علوم انسانی و اجتماعی

پست الکترونیکی: Cindrella1397@gmail.com

they were selected as the available research sample and answered the lifestyle questionnaire and the researcher-made questionnaire. The research findings indicate that socio-cultural factors, taking into account variables such as media promotion, are 0.6065, ethnic identity is 0.113%, belief in customs is 0.195%, adherence to rituals and religion is 0.519. - Observation and socio-economic status of 0.930% affect the lifestyle of the elderly. The results also showed that the media program had the most impact and rituals and religion had the least impact on the style of Tehran's elderly.

Keywords: Lifestyle, Elderly, Socio-Economic Base

متغیرهایی چون ارتقاء برنامه‌ها در رسانه‌ها ۰/۵۶۰ درصد، هویت قومی ۰/۱۱۳ درصد، اعتقاد به انجام آداب و رسوم ۰/۱۹۵ درصد، پابندی به آیین‌ها و مذهب ۰/۱۹۵- درصد و پایگاه اجتماعی- اقتصادی ۰/۰۹۳۰ درصد بر سبک زندگی سالمندان اثر گذار است. همچنین نتایج تحقیق نشان داد برنامه رسانه‌ها بیشترین تأثیر و آیین‌ها و مذهب کمترین تأثیر در سبک سالمندان تهرانی داشته است.

کلیدواژه‌ها: سبک زندگی، سالمندان، پایگاه اجتماعی- اقتصادی

مقدمه

"سبک زندگی" به عنوان یک رویکرد در فهم جامعه مدرن معاصر مطرح است، فقدان وحدت و یکپارچگی بر اساس نوع طبقه اجتماعی است (خاوشی، طل، شجاعی زاده و شمشیری، ۱۳۹۳). بدین لحاظ در جامعه معاصر، افراد و گروه‌های اجتماعی متفاوت وجود دارند که برآیند ناخواسته رفتارهای آنها، سامان جامعه را بازگو می‌کند. افراد و گروه‌های اجتماعی که با تحقیق فرآیند هویت یابی از یکدیگر متمایز شده‌اند، قصد و فرصت و نیازی در تضاد و درگیری با یکدیگر نداشته از طرف دیگر آنها قصد ندارند تا در انزوای کامل نیز بسر ببرند. بدین لحاظ افراد و گروه‌های اجتماعی در جریان تعامل درون اجتماعی بر دو فرآیند تمایزها و پیوندهای سامان یافته، قرار گرفته و عاملیت خاص دارند (شیخی، ۱۳۸۹). سبک زندگی به معنای الگوی زندگی بر اساس روابط بین وضعیت زندگی و الگوهای رفتاری شخص است که تحت تأثیر عوامل فرهنگی و مشخصات شخصی قرار می‌گیرد. این الگوها ممکن است منجر به رفتارهای مفید یا مضر برای سلامتی شود و در تعریف کامل‌تری می‌توان اینگونه بیان نمود که؛ «منظور از سبک زندگی سالم کلیه رفتارهایی است که سبب پیشگیری از بیماری و صدمه، حفظ سلامتی و ارتقاء آن می‌شود» (قریشی، ۱۳۹۴).

ارگان و سازمان‌هایی نظیر شهرداری، سازمان بهزیستی، نهاد کمیته امداد امام خمینی تدابیر بسیاری را برای بهبود سبک زندگی سالمندان اندیشیده‌اند ولی هنوز به حالت مطلوب نرسیده‌اند. گزارش‌های انجام شده توسط مرکز آمار این بحث را مورد تأیید قرار داده است که در ایران جمعیت بالای ۶۰ سال برابر با ۶/۲ میلیون نفر بوده است که با روند صعودی کنونی پیش بینی می‌شود تا سال ۱۴۰۰ به ده میلیون نفر برسد. در حقیقت

براساس آخرین سرشماری عمومی در سال ۱۳۹۰، این تعداد ۸/۱ درصد کل جمعیت را تشکیل می‌دهد و در مقایسه با نتایج سرشماری سال ۱۳۸۵ روند افزایشی داشته است (سیف زاده، ۱۳۹۵). «در سال ۹۰ جمعیت ۱۴-۰ ساله ۱۹/۹ درصد، جمعیت ۶۴-۱۵ ساله ۷۳/۹ درصد و جمعیت بیشتر از ۶۵ سال ۶/۲ درصد از کل جمعیت استان تهران را تشکیل می‌دهند؛ در حالی که این شاخص در سال ۸۵ برای سه گروه سنی مذکور به ترتیب ۲۱/۲ و ۷۳/۷ و ۵/۱ درصد بوده است. مقایسه ارقام فوق حکایت از آن دارد که جمعیت سالمند استان تهران همراه با افزایش، جمعیت کم سال (کمتر از ۱۴) کاهش یافته و جمعیت میانی (۶۴-۱۵) تفاوت چندانی نکرده است» (میرزایی و کاوه فیروز، ۱۳۸۸). با استناد بر آمارهای اشاره شده فوق و با توجه به رشد قابل توجه افزایش سالمندان از ده سال قبل تاکنون بنظر می‌رسد پرداختن به سهم هریک از عوامل می‌تواند مهم و قابل ارزیابی باشد. بدین گونه که زندگی سالمندان نیز می‌تواند تابع عوامل گوناگون سیاسی در واقع سیاست‌ها؛ محصول محیط سیاسی، ارزش‌ها و ایدئولوژی، قدرت، اصول نهادینه شده و فرآیندهای تصمیم‌گیری هستند (نعمتی و اقبابخشی، ۱۳۹۲). به عبارت دیگر؛ هر آنچه حکومت‌ها انتخاب می‌کنند که انجام دهند یا ندهند. یا شرط عمومی تلقی شدن هر سیاستی که توسط دولت و دستگاه‌های دولتی تدوین شده باشد یا حداقل توسط دولت و دستگاه‌های دولتی کنترل یا تأیید شده باشد می‌تواند بر سبک و کیفیت زندگی افراد جامعه تأثیر گذار باشد. عوامل اقتصادی، منظور از سیاست‌های بهینه، سیاست‌هایی است که تابع محدودیت‌های فنی و اطلاعاتی بوده و مستقل از محدودیت‌های سیاسی باشند. سبک زندگی در نحوه گذران اوقات فراغت، پوشاک، تغذیه، مدیریت بدن (آرایش و اصلاح سر و صورت و بهداشت فردی)، سبک معماری و چیدمان داخلی منازل افراد، و ... جلوه گر می‌شود در حقیقت نمی‌توان تأثیر و سهم عوامل اجتماعی و فرهنگی بر سبک زندگی سالمندان را در نظر گرفت اما از عوامل سیاسی و اقتصادی غافل ماند (سیف زاده، ۱۳۹۵). برای رسیدن به این مهم سنجش سهم عوامل بر سبک زندگی سالمندان مهم است و تأکید بر عوامل اجتماعی و فرهنگی در این مطالعه مورد تأکید است.

مطالعات در کشورهای پیشرفته نشان می‌دهد سبک زندگی سالمندان بر میزان سلامت روحی و جسمی آن‌ها تأثیر دارد و سبب تغییر الگوی ارتباطی یا حضور آنان در فعالیت‌های اجتماعی می‌شود؛ از طرف دیگر، انتخاب سبک زندگی به دلیل قابلیت آن در پیشگیری از بیماری‌ها و بهبود سلامت جسم و روان از اهمیت والایی برخوردار است. شواهد علمی نشان می‌دهد که انتخاب‌ها و الگوی سبک زندگی افراد بر سبک زندگی سالمندان نیز تأثیر گذار است (نویدنیان، ۱۳۹۳). کیمرلی و گلدمن (۲۰۱۴) به تفاوت‌های سبک زندگی سالم در مناطق شهری شده و کمتر شهری شده در مکزیک نشان می‌دهند سالمندانی که از

حمایت عاطفی پایینی برخوردار بوده‌اند روزهای ناخوشی جسمی، ناخوشی روانی، روزهای افسردگی، نگرانی و اضطراب بیشتری را نسبت به آنهایی که از حمایت عاطفی بالاتری برخوردار بوده‌اند را از خود نشان دادند. وای و همکاران (۲۰۰۹)؛ نقل از عیسی لو، جمعه پور و خاکساری رفسنجانی، (۱۳۹۴) در مطالعه‌ای با عنوان فشارها و موانع زندگی شهری بر سالمندان نشان می‌دهند با افزایش سن، آسیب پذیری «فشار» در محیط‌های محلی هم افزایش پیدا کند. موهلی (۲۰۱۰) در مقاله‌ای با عنوان تنش‌های نهادی و تخصصی (حرفه‌ای) در مراقبت از سالمندان، چهار ویژگی شامل حق سالمندی، زندگی در خانه، ارتباط خوب، شغف و خوشحالی که برای سنجش سبک زندگی سالمندان با اهمیت است. دل برنو و همکارانش (۲۰۱۳) در تحقیقی با عنوان جنسیت، سالمندان و مطرویدیت اجتماعی به این نتیجه رسیدند که تفاوت‌های جنسیتی ارتباط معنی‌داری با مطرویدیت اجتماعی ندارد. همچنین نعمتی و آقا بخشی (۱۳۹۱) در مطالعه تهران شهر دوستدار سالمند معتقدند برنامه ریزی میان مدت برای پیوستن تهران به جرگه شهرهای دوستدار سالمند مورد تاکید همه داوران بوده است. میرزایی و کاوه فیروز (۱۳۸۸) در پژوهشی با عنوان وضعیت کیفیت زندگی سالمندان شهرتهران معتقد است کیفیت زندگی مرتبط با سلامت، به جز چند مورد وضعیت مردان بهتر از زنان بوده است. زارع و همکاران (۱۳۹۴) در مطالعه‌ای با عنوان تعیین کننده‌های سرمایه‌ای سبک زندگی سلامت محور سالمندان تهرانی به این نتیجه رسیدند در بین انواع سرمایه، سرمایه اجتماعی و سپس سرمایه اقتصادی بیشترین اثر را بر سبک زندگی سلامت محور سالمندان دارد. سیف‌زاده (۱۳۹۵) در مطالعه‌ای با عنوان سبک زندگی سالمندان شهر آذرشهر و عوامل مؤثر بر آن به این نتیجه رسید که با توجه به بی‌سواد و پایین سطح تحصیلات سالمندان این شهر ضروری است آموزش‌های لازم به آن‌ها، جهت ارتقاء سبک زندگی‌شان ارائه گردد. مطابق با آراء نظری خرده فرهنگ که اصحاب آن معتقدند سالمندان را باید بر حسب "سن" می‌توان گروه بندی کرد. نه بر حسب طبقه اجتماعی آنها. بنابراین مطابق با خرده فرهنگ‌های موجود در میان سالمندان دارای آداب و رسوم خاص و ویژه می‌باشند. در حقیقت هر سالمند دارای آداب و رسوم و اعتقادات خاصی است که مطابق با آن رفتار می‌نماید و نوع خاصی از سبک زندگی را انتخاب می‌کند. مطالعات نشان می‌دهد که سبک زندگی سالمندان در سطح مطلوبی قرار ندارد لذا بررسی علل گوناگون اجتماعی- فرهنگی این وضعیت در شهر تهران از ضرورت‌های تحقیق محسوب می‌شود. در مطالعه حاضر، هدف اصلی پاسخ‌گویی به این پرسش‌هاست: نخست؛ منظور از عوامل اجتماعی چیست؟ دوم؛ عوامل فرهنگی کدامند؟ سوم؛ چرا و چگونه این عوامل بر سبک زندگی سالمندان تأثیر گذارند؟ پیامدهای این تأثیر گذاری چیست؟

روش

پژوهش حاضر، از نوع کمی - پیمایشی با استفاده از ابزار پرسشنامه انجام شد بدین ترتیب برای پاسخگویی به سؤالات تحقیق، گویه‌هایی جمع‌آوری و در قالب پرسشنامه در اختیار پاسخگویان قرار داده شد. تکنیک فیش برداری و استفاده از کتابخانه، سایت‌های علمی در فضای مجازی اقدام به جمع‌آوری داده‌های مورد نیاز شده است. جامعه آماری تحقیق حاضر شامل کلیه سالمندانی است که در سال ۱۳۹۷ در پارک‌های شهر تهران حضور پیدا کرده‌اند. حجم نمونه تحقیق نیز از بین پارک‌های شهر تهران با توجه به پرتدد بودن پارک‌های؛ ساعی (شمال غرب)، ولایت (جنوب)، لاله (غرب)، قیطریه (شمال)، لویزان (شرق)، جهت مراجعه محقق و تکمیل پرسشنامه انتخاب شدند. نحوه نمونه‌گیری در دسترس یا اتفاقی انتخاب شد. حجم نمونه آماری با استفاده از فرمول نمونه‌گیری کوکران به دست آمد که در این فرمول با جمعیت ۱۳۸۵۵۴۰ نفر (جمعیت سالمندان شهر تهران بر اساس سرشماری سال ۱۳۹۵)، با پیش‌بینی خطای برآورد و ریزش احتمالی نمونه ۱۶ نفر به اندازه نمونه افزوده شده و نهایت ۴۰۰ نفر به عنوان نمونه اصلی تحقیق تعیین شد. پرسشنامه سبک زندگی و پرسشنامه محقق ساخته بود که محقق پس از ساختن پرسشنامه و تعیین اعتبار (توسط اساتید) و روایی (با استفاده از آزمون اولیه و گرفتن آلفا کرونباخ)، آن را در اختیار پاسخگویان قرار داده است. برای تجزیه و تحلیل آماری داده‌ها، با توجه به سطح سنجش متغیرهای مورد بررسی، از آماره‌های توصیفی و استنباطی (میانگین، میانه، نما به عنوان شاخص مرکزی و پراکندگی، نمودار، جداول توزیع فراوانی، رگرسیون و ضریب همبستگی پیرسون) برای تحلیل داده‌ها استفاده شده است. ملاحظات اخلاقی در تحقیق حاضر رعایت شد.

پرسشنامه سبک زندگی (LSQ): این پرسشنامه دارای ۷۰ سؤال بوده و هدف آن ارزیابی ابعاد مختلف سبک‌های زندگی است. طیف پاسخگویی این پرسشنامه از نوع لیکرت بوده که امتیاز مربوط به هر گزینه به این شکل است (هرگز=۰، نمره، گاهی اوقات=۱، نمره، معمولاً=۲، نمره، همیشه=۳، نمره). امتیازات خود را از ۷۰ عبارت فوق با یکدیگر جمع نمایید. حداقل امتیاز ممکن ۰ و حداکثر ۲۱۰ خواهد بود. نمره بین ۰ تا ۷۰: سبک زندگی سالم ضعیف است. نمره بین ۷۰ تا ۱۰۵: سبک زندگی سالم متوسط است. نمره بالاتر از ۱۰۵: سبک زندگی سالم قوی است. روایی پرسشنامه به تأیید متخصصان رسید و در خصوص پایایی پرسشنامه از نتیجه مطالعه لعلی و همکاران در سال ۱۳۹۱ استفاده گردید. در این پژوهش پایایی پرسشنامه با روش همسانی درونی بررسی شد و ضریب آلفای کرونباخ در دامنه بین ۰/۸۳ به دست آمد (لعلی، عابدی و کجباف، ۱۳۹۱). در این پژوهش پایایی با استفاده از ضریب آلفای کرونباخ برابر با ۰/۸۹ به دست آمد.

پرسشنامه عوامل اجتماعی-فرهنگی: این پرسشنامه پس از انجام مصاحبه با متخصصان و جامعه شناسان در ۲۶ گویه تنظیم شد. پایگاه اجتماعی-اقتصادی که بر اساس ویژگی‌های جمعیت شناختی تنظیم شده بود به همراه ارتقا برنامه‌ها و رسانه‌ها دارای ۴ گویه، هویت قومی دارای ۱۲ گویه، پایبندی به مذهب ۴ گویه و پایبندی به آداب و رسوم ۶ گویه تدوین شد که پس از تأیید توسط متخصصان مورد سنجش قرار گرفت. پایایی آن با استفاده از ضریب آلفای کرونباخ ارتقا برنامه‌ها و رسانه‌ها برابر با ۰/۷۲، هویت قومی ۰/۹۳، پایبندی دینی ۰/۸۴ و پایبندی به آداب و رسوم ۰/۸۶ به دست آمد.

یافته‌ها

جدول ۱- آزمون همبستگی میان پایگاه اجتماعی- اقتصادی سالمندان و سبک زندگی

متغیرها	تعداد پاسخگو	انحراف معیار	میانگین
سبک زندگی	۳۸۴	۲۹/۶۱۰	۲۰۰/۸۰
پایگاه اجتماعی- اقتصادی	۳۸۴	۷/۸۳۹	۱۶/۱۶
Pearson Correlation = 0/111		Sig= 0/030	

داده‌های حاصل از تحقیق حاکی از وجود رابطه بین این دو متغیر است، چراکه سطح معناداری بدست آمده کمتر از ۰/۰۵ می‌باشد (Sig= 0/030). بنابراین بین سطح پایگاه اجتماعی- اقتصادی سالمندان و سبک زندگی آنان رابطه وجود دارد. بدین معنا که با افزایش سطح پایگاه اجتماعی- اقتصادی، سبک زندگی آنان نیز بهبود خواهد یافت. اما مقدار ضریب همبستگی بدست آمده (۰/۱۱۱) حاکی از همبستگی ضعیف بین دو متغیر می‌باشد.

جدول ۲- آزمون همبستگی میان ارتقاء برنامه‌ها در رسانه‌ها و سبک زندگی

متغیرها	تعداد پاسخگو	انحراف معیار	میانگین
سبک زندگی	۳۸۴	۲۹/۶۱۰	۲۰۰/۸۰
ارتقاء برنامه‌ها در رسانه‌ها	۳۸۴	۲/۸۳۶	۱۴/۷۹
Pearson Correlation = 0/586		Sig= 0/000	

داده‌های حاصل از تحقیق حاکی از وجود رابطه بین این دو متغیر است، چراکه سطح معناداری بدست آمده کمتر از ۰/۰۵ می‌باشد (Sig=۰/۰۰۰). بنابراین بین ارتقاء برنامه‌ها در رسانه‌ها و سبک زندگی آنان رابطه وجود دارد. بدین معنا که با ارتقاء برنامه‌ها در رسانه‌ها، سبک زندگی آنان نیز بهبود خواهد یافت.

همچنین مقدار ضریب همبستگی بدست آمده (۰/۵۸۶) حاکی از همبستگی قوی بین دو متغیر می‌باشد.

جدول ۳- آزمون همبستگی میان هویت قومی سالمندان و سبک زندگی

متغیرها	تعداد پاسخگو	انحراف معیار	میانگین
سبک زندگی	۳۸۴	۲۹/۶۱۰	۲۰۰/۸۰
هویت قومی	۳۸۴	۸/۸۲۷	۴۲/۷۲
Pearson Correlation = 0/135		Sig= 0/008	

داده‌های حاصل از تحقیق حاکی از وجود رابطه بین این دو متغیر است، چراکه سطح معناداری بدست آمده کمتر از ۰/۰۵ می‌باشد ($Sig=0/008$). بنابراین بین هویت قومی سالمندان و سبک زندگی آنان رابطه وجود دارد. بدین معنا که با تقویت هویت قومی، سبک زندگی آنان نیز بهبود خواهد یافت. اما مقدار ضریب همبستگی بدست آمده (۰/۱۳۵) حاکی از همبستگی نسبتاً ضعیفی بین دو متغیر می‌باشد.

جدول ۴- آزمون همبستگی میان پایبندی به آیین‌ها و مذهب نزد سالمندان و سبک

زندگی

متغیرها	تعداد پاسخگو	انحراف معیار	میانگین
سبک زندگی	۳۸۴	۲۹/۶۱۰	۲۰۰/۸۰
پایبندی به آیین‌ها و مذهب فرد	۳۸۴	۷/۴۳۰	۴۲/۷۶
Pearson Correlation = 0/104		Sig= 0/042	

داده‌های حاصل از تحقیق حاکی از وجود رابطه بین این دو متغیر است، چراکه سطح معناداری بدست آمده کمتر از ۰/۰۵ می‌باشد ($Sig=0/042$). بنابراین بین پایبندی به آیین‌ها و مذهب نزد سالمندان و سبک زندگی آنان رابطه وجود دارد. بدین معنا که با افزایش پایبندی سالمندان به آیین‌ها و مذهب، سبک زندگی آنان نیز بهبود خواهد یافت، و سالم‌تر است. اما مقدار ضریب همبستگی بدست آمده (۰/۱۰۴) حاکی از همبستگی نسبتاً ضعیفی بین دو متغیر می‌باشد.

جدول ۵- آزمون همبستگی میان اعتقاد به انجام آداب و رسوم نزد سالمندان و سبک

زندگی

متغیرها	تعداد پاسخگو	انحراف معیار	میانگین
سبک زندگی	۳۸۴	۲۹/۶۱۰	۲۰۰/۸۰
اعتقاد به انجام آداب و رسوم	۳۸۴	5/863	22/17
Pearson Correlation = 0/206		Sig= 0/000	

داده‌های حاصل از تحقیق حاکی از وجود رابطه بین این دو متغیر است، چراکه سطح معناداری بدست آمده کمتر از ۰/۰۵ می‌باشد (Sig=۰/۰۰۰). بنابراین بین اعتقاد به انجام آداب و رسوم نزد سالمندان و سبک زندگی آنان رابطه وجود دارد. بدین معنا که با تقویت اعتقاد به انجام آداب و رسوم نزد سالمندان، سبک زندگی آنان نیز بهبود خواهد یافت. اما مقدار ضریب همبستگی بدست آمده (۰/۲۰۶) حاکی از همبستگی نسبتاً ضعیفی بین دو متغیر می‌باشد.

جدول ۶- تحلیل رگرسیون چند گانه برای تبیین سبک زندگی سالمندان

R	Rsquare	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate
۰/۶۱۴	۰/۳۷۷	۰/۳۶۹	۲۳/۵۲۴

داده‌های جدول نشان می‌دهد که ضریب همبستگی معادل ۰/۶۱۴ محاسبه شده است، که بیانگر این مطلب است که ۵ متغیر ارتقاء برنامه‌ها در رسانه‌ها، هویت قومی، اعتقاد به انجام آداب و رسوم، پایبندی به آیین‌ها و مذهب نزد و پایگاه اجتماعی- اقتصادی به طور همزمان تقریباً ۰/۶۰ با سلامت سبک زندگی سالمندان همبستگی دارند. در این بررسی (R^2) یعنی ضریب تعیین تعدیل شده معادل ۰/۳۶۹ محاسبه شده است، یعنی حدود ۳۷ درصد سلامت سبک زندگی سالمندان توسط متغیرهای پنجگانه مورد بررسی توضیح داده می‌شود، و ۶۳ درصد باقیمانده ناشی از عواملی خارج از مشاهدات مورد بررسی ما می‌باشند.

جدول ۷- ضرایب تأثیر مدل تبیین کننده سبک زندگی سالمندان

Sig.	T	ضرایب استاندارد	ضرایب غیر استاندارد		متغیر
		Beta	Std. Error	B	
۰/۰۰۱	۹/۳۴	-	۱۰/۴۵	۹۷/۶۸	ثابت

۰/۰۰۱	۱۳/۴۷	۰/۵۶	۰/۴۳	۵/۸۴	ارتقاء برنامه‌ها در رسانه‌ها
۰/۰۲۰	۲/۳۳	۰/۱۱	۰/۱۶	۰/۳۷	هویت قومی
۰/۰۱۲	۲/۵۲	۰/۱۹	۰/۳۹	۰/۹۸	اعتقاد به انجام آداب و رسوم
۰/۰۴۸	-۱/۹۸	-۰/۱۵	۰/۳۱	-۰/۶۳	پایبندی به آیین‌ها و مذهب
۰/۰۲۴	۲/۲۷	۰/۰۹	۰/۱۵	۰/۳۵	پایگاه اجتماعی- اقتصادی

ضرایب تأثیر استاندارد موجود در جدول بالا نشان می‌دهد که متغیر ارتقاء برنامه‌ها در رسانه‌ها با ضریب تأثیر رگرسیونی ($Beta = 0.560$) قوی‌ترین پیش‌بینی‌کننده احساس امنیت اجتماعی می‌باشد. رتبه دوم با ضریب تأثیر رگرسیونی ($Beta = 0.195$) مربوط به متغیر اعتقاد به انجام آداب و رسوم می‌باشد، رتبه سوم با ضریب تأثیر رگرسیونی ($Beta = 0.159$) مربوط به متغیر پایبندی به آیین‌ها و مذهب می‌باشد، رتبه چهارم با ضریب تأثیر رگرسیونی ($Beta = 0.113$) مربوط به متغیر هویت قومی می‌باشد، رتبه پنجم و کمترین تأثیر با ضریب تأثیر رگرسیونی ($Beta = 0.093$) مربوط به متغیر پایگاه اجتماعی- اقتصادی می‌باشد.

بحث و نتیجه‌گیری

پژوهش حاضر با هدف مطالعه و بررسی سبک زندگی سالمندان تهرانی و تعیین‌کننده‌های اجتماعی آغاز شد. توجه به شیوه و سبک زندگی، حیطه‌های بررسی زندگی سالمندان با توجه به نقش عوامل اجتماعی بر آن مورد بررسی قرار گرفت. یافته‌های توصیفی تحقیق حاضر نشان می‌دهد: از نظر جنسیت ۲۱۲ نفر (۵۵/۲ درصد) از پاسخگویان مرد می‌باشند. ۱۴۲ نفر (۳۷/۰ درصد) بیشترین فراوانی از نظر سنی مربوط به گروه سنی ۶۰ تا ۶۵ سال می‌باشند. از نظر محل تولد سالمندان پاسخگو، ۱۴۵ نفر (۳۷/۸ درصد) محل تولدشان شهر می‌باشد. از نظر وضعیت تأهل، ۱۹۱ نفر (۴۹/۷ درصد) همسرشان فوت کرده است. از نظر طبقه شغلی همسر، ۵۸ نفر (۱۵/۱ درصد) در طبقه نهم (شغل) قرار دارند. (طبقه نهم: طبقه‌ای که مردم اجماع مطلق دارند که خیلی کم مرتبه‌اند، شامل: کوپن فروش، سیگار فروش، نزولخوار و فال‌بین). ۲۶۶ نفر (۶۹/۳ درصد) از پاسخگویان غیر شاغل هستند. از نظر شغل همسر پاسخگویان، ۴۷ نفر (۱۲/۲ درصد) در طبقه پنجم قرار دارند (طبقه پنجم: طبقه‌ای که مردم اجماع مطلق دارند که میان مرتبه‌اند، شامل: حسابدار، نقشه

کش، تلافی فروش، معمار، رئیس شرکت کوچک، هتلدار، عکاس، فرش فروش، کارمند عادی، خیاط، نجار، بوتیک دار، تایپیست، تزییناتی و ...، از نظر تحصیلات پاسخگویان ۱۴۳ نفر (۳۷/۲ درصد) دارای تحصیلات دیپلمی باشند. از نظر تحصیلات همسر ۶۳ نفر (۱۶/۴ درصد) از پاسخگویان ابراز کرده‌اند که تحصیلات همسرشان دیپلم (تحصیلات همسر) بوده است. از نظر میزان درآمد افراد، ۲۷۲ نفر (۷۰/۸ درصد) از پاسخگویان درآمدشان کمتر از یک میلیون تومان بوده است. از نظر میزان درآمد همسر پاسخگویان، ۲۱۶ نفر (۵۶/۲ درصد) از پاسخگویان فاقد درآمد می‌باشند. از نظر نوع مسکن، ۱۷۳ نفر (۴۵/۱ درصد) از پاسخگویان دارای مسکن استیجاری می‌باشند و از نظر مساحت منزل مسکونی که در آن زندگی می‌کنند، ۱۷۶ نفر (۴۵/۸ درصد) از پاسخگویان ۵۱ تا ۸۰ متر مربع (زیربنای مسکونی). از نظر قومیتی که سالمندان پاسخگو متعلق به آن قوم می‌باشند، ۱۴۸ نفر (۳۸/۵ درصد) از قوم ترک بوده‌اند. یافته‌ها تا حدودی با نتایج پژوهش سیف زاده (۱۳۹۵)، زارع و همکاران (۱۳۹۴)، عیسی لو و همکاران (۱۳۹۴)، میرزایی و کاوه فیروز (۱۳۸۸)، کیمبرلی و گلدمن (۲۰۱۴) و مولی (۲۰۱۰) همسو است. نتایج آزمون فرضیه‌های تحقیق حاضر مطابق با نظریه‌ها و یافته‌ها به ترتیب زیر است:

فرضیه اول: همبستگی سطح پایگاه اجتماعی - اقتصادی سالمندان و سبک زندگی

نتایج نشان دهنده این است که پاسخگویان پایگاه اقتصادی - اجتماعی را عامل موثری بر سبک زندگی ارزیابی نکرده‌اند. فرضیه حاضر همسو با نظریه لاونسن سه عامل مهم بر سطح فعالیت سالمندان تأثیر می‌گذارند: سلامتی؛ امکانات مالی؛ حمایت‌های اجتماعی. کاهش یا ضعف هر کدام از این عوامل تأثیر نامطلوبی بر افراد سالمند می‌گذارد. در حقیقت با افزایش پایگاه اجتماعی - اقتصادی سالمند می‌تواند پیری را دوران مطلوبی برای فرد سالمند بسازد.

فرضیه دوم: همبستگی ارتقاء برنامه‌ها در رسانه‌ها و سبک زندگی

برای آزمون رابطه بین ارتقاء برنامه‌ها در رسانه‌ها و سبک زندگی از ضریب همبستگی پیرسون استفاده شده است. علت استفاده از این آزمون به سطح سنجش متغیرها بر می‌گردد، چون سطح سنجش هر دو متغیر فاصله‌ای است، لذا مناسب‌ترین آزمون ضریب همبستگی پیرسون می‌باشد. داده‌های حاصل از تحقیق حاکی از وجود رابطه بین این دو متغیر است، چراکه سطح معناداری بدست آمده کمتر از ۰/۰۵ می‌باشد ($\text{sig} = ۰/۰۰۰$). بنابراین بین ارتقاء برنامه‌ها در رسانه‌ها و سبک زندگی آنان رابطه وجود دارد. بدین معنا که با ارتقاء برنامه‌ها در رسانه‌ها، سبک زندگی آنان نیز بهبود خواهد یافت. همچنین مقدار ضریب همبستگی بدست آمده (۰/۵۸۶) حاکی از همبستگی قوی بین دو متغیر می‌باشد لذا رسانه‌ها به عنوان منبع اصلی اطلاعات مربوط به سبک زندگی و به دلیل حضور گسترده در زندگی افراد، اثرات پایداری بر سبک زندگی سالمندان دارند.

فرضیه سوم: همبستگی هویت قومی سالمندان و سبک زندگی

داده‌های حاصل از تحقیق حاکی از وجود رابطه بین این دو متغیر است، چراکه سطح معناداری بدست آمده کمتر از ۰/۰۵ می‌باشد ($\text{Sig}=0/008$). بنابراین بین هویت قومی سالمندان و سبک زندگی آنان رابطه وجود دارد. بدین معنا که با تقویت هویت قومی، سبک زندگی آنان نیز بهبود خواهد یافت. اما مقدار ضریب همبستگی بدست آمده (۰/۱۳۵) حاکی از همبستگی نسبتاً ضعیفی بین دو متغیر می‌باشد.

لذا نتایج فرضیه فوق نیز نشان دهنده این است که در صورتی که هویت قومی سالمندان تقویت یابد، سبک زندگی آنان نیز ارتقا خواهد یافت.

فرضیه چهارم: همبستگی پایبندی به آیین‌ها و مذهب نزد سالمندان و سبک زندگی

داده‌های حاصل از تحقیق حاکی از وجود رابطه بین این دو متغیر است، چراکه سطح معناداری بدست آمده کمتر از ۰/۰۵ می‌باشد ($\text{Sig}=0/042$). بنابراین بین پایبندی به آیین‌ها و مذهب نزد سالمندان و سبک زندگی آنان رابطه وجود دارد. بدین معنا که با افزایش پایبندی سالمندان به آیین‌ها و مذهب، سبک زندگی آنان نیز بهبود خواهد یافت، و سالم‌تر است.

فرضیه پنجم: همبستگی اعتقاد به انجام آداب و رسوم نزد سالمندان و سبک زندگی

داده‌های حاصل از تحقیق حاکی از وجود رابطه بین این دو متغیر است، چراکه سطح معناداری بدست آمده کمتر از ۰/۰۵ می‌باشد ($\text{Sig}=0/000$). بنابراین بین اعتقاد به انجام آداب و رسوم نزد سالمندان و سبک زندگی آنان رابطه وجود دارد. بدین معنا که با تقویت اعتقاد به انجام آداب و رسوم نزد سالمندان، سبک زندگی آنان نیز بهبود خواهد یافت. اما مقدار ضریب همبستگی بدست آمده (۰/۲۰۶) حاکی از همبستگی نسبتاً ضعیفی بین دو متغیر می‌باشد.

به عبارتی دیگر می‌توان اشاره کرد که بالا یا پایین بودن پایگاه اجتماعی-اقتصادی در دوران سالمندی تأثیر خیلی زیادی روی سبک زندگی مطلوب آنان نمی‌تواند داشته باشد، با وجود این که تأمین بودن اقتصادی برای آنها و سالم زیستنشان مهم است ولی با توجه به تحلیل پاسخ‌های آنها، عوامل مهمتری برای ارتقای سبک آنها وجود دارد که بایست به آنها توجه کرد.

بنابراین نتایج تحقیق نشان داد مقید بودن به آداب و رسوم و معتقد به ارزشها و هنجارهای ناشی از آن می‌تواند بر سبک و شیوه سالمندان اثر گذار باشد. اما نسبت به مؤلفه‌های دیگر اثر قوی بر نوع و سبک زندگی سالمند نداشت.

پیشنهادات کاربردی

تأسیس مراکز مددکاری اجتماعی برای سالمندان و خانواده‌هایی که دارای فرد سالمند هستند کمک می‌کند تا هم سالمندان با حضور در جلسات مربوط به مرکز، احساس طرد شدگی و کناره‌گیری نکنند و اعتماد به نفس بالا کسب کنند و هم خانواده‌هایشان بتوانند با مشاوره با مددکاران با مشکلات زندگی با سالمند خویش کنار بیایند. این مراکز هم می‌تواند به صورت خصوصی و هم به صورت دولتی تأسیس شود.

همچنین تأسیس مراکز فرهنگی خاص سالمندان برای گذران اوقات فراغت، نه تنها نقش عمده‌ای در تقویت روحی سالمندان خواهد داشت بلکه سبب می‌شود سبک زندگی آنان را نیز ارتقاء می‌دهد. این مراکز می‌تواند امکان مطالعه، تفریح، سرگرمی، کارهای دستی و امور مشابه را تدارک ببیند. تحقیق در مورد کم و کیف برنامه‌های اختصاصی مرتبط با سبک زندگی سالمندان در رسانه شامل رادیو - تلویزیون، مطبوعات و ... به عنوان موثرترین مؤلفه تأثیر و تغییر در سبک زندگی سالمندان که چگونه می‌تواند موجب ارتقاء فرهنگ جامعه و سالمندان شود.

منابع

- خاوشی، نعیمه، طل، آذر، شجاعی زاده، داوود، شمشیری، احمدرضا (۱۳۹۳). تأثیر مداخله آموزشی بر سبک زندگی سالمندان مراجعه کننده به مراکز بهداشتی درمانی شهرستان اسلامشهر: کاربرد مدل اعتقاد بهداشتی، مجله آموزش پرستاری، دوره ۳، شماره ۴.
- سیف زاده، علی. (۱۳۹۵). سبک زندگی سالمندان شهر آذرشهر و عوامل مؤثر بر آن. فصلنامه پیشگیری و سلامت، ۲(۳)؛ ۵۶-۳۳
- شیخی، محمد تقی (۱۳۸۹). جامعه شناسی سالمندی، تهران: نشر حریر، چاپ اول.
- قریشی، فرید (۱۳۹۴). مروری بر تأثیر کیفیت زندگی در سلامت سالمندان ایران، اولین همایش ملی مدیریت بهداشت، ایمنی و محیط زیست در حوزه شهروندی.
- زارع، بیژن؛ کاوه فیروز، زنیب؛ سلطانی، محمدرسول. (۱۳۹۴). عوامل جمعیتی-اجتماعی اثرگذار بر سبک زندگی سلامت محور سالمندان تهرانی. مطالعات و تحقیقات اجتماعی در ایران، ۴(۱)؛ ۱۱۹-۱۴۴
- عیسی لو، شهاب الدین؛ جمعه پور، محمود؛ خاکساری رفسنجانی، علی. (۱۳۹۴). نیازها و مشکلات سالمندان در فضای شهری مورد شناسی (خیابان‌های مرکزی شهر قم). پژوهشنامه مددکاری اجتماعی، ۲(۶)؛ ۳۹-۱

- لعلی، محسن؛ عابدی، احمد؛ کجباف، محمدباقر. (۱۳۹۱). ساخت و اعتبار یابی پرسشنامه سبک زندگی. پژوهش‌های روانشناختی، ۱۵(۱)، ۶۴-۸۳
- میرزایی، محمد؛ کاوه فیروز، زینب. (۱۳۸۸). کیفیت زندگی سالمندان شهر تهران و مشارکت در فعالیت‌های اجتماعی آنها با تاکید بر جنس. فصلنامه انجمن جمعیت‌شناسی ایران، ۴(۸)، ۱۴۸-۱۲۳
- نعمتی، داریوش؛ آقابخش، حبیب. (۱۳۹۲). تهران شهر دوستدار سالمند، گام‌های آغازین تحقق نخستین پایتخت سالمندی جهان (به مناسبت سال سالمند). پژوهش اجتماعی، ۶(۱۸)، ۴۴-۱۵
- نویدنیانیا، منیژه (۱۳۹۳). بررسی رابطه امنیت اجتماعی و سبک زندگی (تحقیقی در شهر تهران)، خلخال: فصلنامه مطالعات علوم اجتماعی ایران، دانشگاه آزاد اسلامی واحد خلخال، سال ۱۱، شماره ۴۱.

- Del Bono, E, Sala, E. Hancock, R. Gunnell, C. & Parisi, L. (2013) Gender, Older People and Social Exclusion. A Gender Review and Secondary Analysis of the Data, ISER Working Paper 2007-13, Colchester: University of Essex, pp 1-105
- Muhli, U. (2010) "Accounts of Professional and Institutional Tension in the Context of Swedish Elderly Care", Journal of Aging Studies, No. 24, p 47-56
- Kimberly S, and Goldman N. (2014), "Socioeconomic differences in health among older adults in Mexico", Elsevier Social Science & Medicine, No 65: 1372-1385